

K O N I N K L I J K E N E D E R L A N D S E
A K A D E M I E V A N W E T E N S C H A P P E N

Taalverschuiving

Cornips, L.

published in
Limburgsch Dagblad
2013

document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)
Cornips, L. (2013). Taalverschuiving. *Limburgsch Dagblad*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:
pure@knaw.nl

taalcultuur

Leonie Cornips (1960, Heerlen), bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit Maastricht, doet onderzoek naar de relatie tussen de gesproken talen en dialecten in Limburg en de identiteit die eraan ontleend wordt. Hier doet ze tweewekelijks persoonlijk verslag van haar zoektocht.

Taalverschuiving

Het kan u nauwelijks ontgaan zijn dat er onlangs twee fraai vormgegeven boeken over de geschiedenis van de mijnwerkers in Zuid-Limburg verschenen zijn. Ad Knotter redigeerde de wetenschappelijke uitgave *Mijnwerkers in Limburg. Een sociale geschiedenis* en Wiel Kusters publiceerde *In en onder het dorp. Mijnwerkersleven in Limburg*. Kusters, komend uit een gezin van mijnwerkers, vertelt over de veranderingen in het mijnbedrijf die de mijnwerkers direct aangingen, onder welke omstandigheden zij hun werkzaamheden

ondergronds moesten uitoefenen en vooral hoe. Bijzonder is dat hij deze geschiedenis met die van zijn eigen familie vervlecht. Dit boek brengt - veertig jaar na sluiting van de mijnen - de mijnwerker glansrijk tot leven, niet alleen door de toepasselijke foto's, gedichten en prozafragmenten van de auteur zelf, maar ook door woorden als *boettere*, *roetsj* en *sjrauele*. De mijnwerker krijgt geur, kleur, smaak en diepte door zijn be-

schrijvingen over de hitte, tocht, het lawaai, duister, stof, de silicose, stank en de kwellende dorst na de *sjiech*. Onvermijdelijk dringen eigen herinneringen zich op bij het lezen. Als klein kind huppelend naar de lagere school door de Amsterdamstraat, waar mijnwerkers met hun pungels zich soms verzamelden. Op het schoolplein vol verwondering kijken naar die gitzwart-witglanzende steenkoolbrokken met afdrucken van varen van zoveel miljoenen jaren geleden die mijn klasgenootjes als trofeeën uit hun broekzakken toverden. De vertrouwde silhouetten van lange Jan en Lies wanneer ik uit mijn slaapkamerraam keek. De mijnen hebben niet alleen ingrijpende sporen achtergelaten in het landschap onder- en bovengronds maar ook in het taal-landschap. Als geen andere 'vlek' in Nederland heeft Heerlen een immens snelle stedelijke ontwikkeling ondergaan met een explosieve toename van anderstaligen. In 1899 telde Heerlen 6.000 en in 1928 al 33.000 inwoners, van wie de helft van elders afkomstig was. Die nieuwkomers spraken onder meer het Nederlands uit de Randstad (de hogere beambten), dialecten van elders in Limburg en uit het noordoosten van Neder-

land, Duits, Frans en Sloveens. Zij zorgden via een ingewikkeld samenspel van sociale en functionele verhoudingen voor een razendsnel proces van taalverschuiving, waarin het Nederlands al snel het dialect in Heerlen verdrong. De geboren en getogen Heerlenaren spraken in 1899 nog vrijwel allemaal hun eigen dialect en het Nederlands was onbekend en onbemind. Maar in 1920 was dit dialect al uit de Heerlense raadszaal verbannen en in 1952 signaleerde de dialectoloog Kats dat het dialect volledig uit het openbare leven in Heerlen verdwenen was. Nu is dat weer anders.

Nieuwkomers in de omringende dorpen leerden wel dialect, ook tot laat in de vorige eeuw. Een voorbeeld hiervan trof ik aan toen ik begin jaren tachtig als vrijwilligster bijles Nederlands gaf aan de toen nog geheten gastarbeiders, voornamelijk Marokkanen in een buurthuis in Amsterdam-West. Dat vonden de Amsterdamse vrijwilligers wel grappig. Ze konden me nauwelijks ver-

staan maar zo iemand gaf wel bijles Nederlands. Tijdens een les kwam een vrijwilligster mij halen, omdat er een Marokkaan in haar groep was die in ongeveer hetzelfde onduidelijke taaltje zong als ik. Deze meneer was een voormalig mijnwerker, werkzaam in de Julia, sprekend in het onvervalst *Egelze*. In Amsterdam moest hij, helaas, weer helemaal opnieuw beginnen met taallessen. Het is te hopen dat we al het literaire werk over de mijn en mijnwerkers op termijn kunnen digitaliseren om het een permanente plek te geven binnen het 'Limburg'-portaal van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL: <http://www.dbnl.org/>). Dit portaal maakt de rijke letterkundige geschiedenis van Limburg zichtbaar en laat zien dat de letterkunde van dit gewest meer is dan alleen maar een provinciale toevoeging aan het grotere nationale geheel. Op 31 januari wordt het DBNL Limburg-portaal feestelijk geopend in het gouvernement. Na opening is deze literatuur voor u toegankelijk via de computer. En ik mag u van harte uitnodigen om, na inschrijving, erbij aanwezig te zijn. Daarvoor kunt u zich tot aanstaande dinsdag aanmelden op: www.hklimburg.nl/limburg-portaal.

TAALCULTUUR

LEONIE CORNIPS

l.cornips@mgl.nl